

Het vernieuwde bewijsrecht in de praktijk

Ondernemingsrecht 2026/66

Op 1 januari 2025 trad de Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht in werking. In deze bijdrage wordt op basis van rechtspraak en gesprekken met ervaren rechters besproken wat de wet in de praktijk teweeg heeft gebracht. De auteurs behandelen in dat kader drie hoofdthema's van het nieuwe bewijsrecht: de bewijsverzameling, de actieve rol van de rechter en het inzagerecht. Op het vlak van bewijsverzameling wordt het steeds belangrijker dat deze vroegtijdig plaatsvindt. De wet heeft daarom onder meer nadruk gelegd op de substantiërings- en bewijsaandraagplicht van artikel 111 lid 3 Rv. De auteurs bezien de werking hiervan in de praktijk. Daarnaast heeft de wet de actieve rol van de rechter verder willen stimuleren, bijvoorbeeld door het nieuwe artikel 24 lid 2 Rv. Dat geeft de rechter de bevoegdheid om ambtshalve, binnen de grenzen van de rechtsstrijd, de grondslag van de vordering, het verzoek of het verweer met partijen te bespreken. In de aanloop naar de wet wekte dit bij sommigen de nodige zorgen. De auteurs bespreken hoe de introductie van artikel 24 lid 2 Rv, en meer in het algemeen het accent op de actieve rol van de rechter, in de praktijk is geland. Ten slotte biedt het vernieuwde inzagerecht partijen ook meer kansen om vroegtijdig informatie en bewijs te verzamelen. Daaraan draagt vooral bij dat partijen op grond van het nieuwe artikel 194 Rv ook zonder tussenkomst van de rechter aanspraak op inzage kunnen maken, en de wederpartij in beginsel gehouden is daaraan mee te werken. De auteurs staan onder meer stil bij de vraag of een partij eerst een buitengerechtelijk inzageverzoek moet doen voordat een inzageverzoek aan de rechter kan worden voorgelegd, en bij diverse andere vragen die in verband met het vernieuwde inzagerecht in de praktijk aan de orde zijn.

1. Inleiding

Op 1 januari 2025 trad de Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht in werking.² Deze noemen we hierna voor het gemak 'de wet'. De wet bouwt voort op de vernieuwingen die in 2019 in het procesrecht plaatsvonden.³ Beide komen weer voort uit het kabinetsprogramma 'Verbetering van het burgerlijk procesrecht'⁴ dat in 2017 werd

ingezet, mede naar aanleiding van het advies van de expertgroep Modernisering Burgerlijk Bewijsrecht van eerder dat jaar.⁵ Met de wijzigingen in 2019 kreeg de rechter meer ruimte om regie te voeren en beslissingen te nemen op de mondelinge behandeling; het 'hart' van de civiele procedure. Een goede werking daarvan vereist dat alle benodigde informatie over de zaak zoveel mogelijk voor de rechter beschikbaar is. Het 'oude' systeem was daarop niet steeds even adequaat toegespitst, zo vond men. Met de wet is daarom geprobeerd de mogelijkheden voor het verzamelen van relevante informatie en bewijsmateriaal voorafgaand aan en tijdens de procedure te versimpelen en te verbeteren.⁶ De wet is van toepassing op alle procedures die op of na 1 januari 2025 zijn begonnen.⁷ Procedures die op dat moment al liepen, werden onder het 'oude' bewijsrecht voortgezet.

Voorafgaand aan de inwerkingtreding was er in de literatuur al veel over de wet geschreven;⁸ over de kansen die de vernieuwingen met zich brengen en hoe deze naar verwachting zullen uitwerken, en over gemiste kansen die sommige auteurs zagen. Zoals meestal, gingen de vernieuwingen voor de een te ver en voor de ander juist niet ver genoeg. Inmiddels, ruim anderhalf jaar later, is er de nodige jurisprudentie verschenen waarin de wet wordt toegepast. Daarnaast hebben we de kans gehad om met enkele ervaren rechters over hun ervaringen met het nieuwe bewijsrecht te spreken. In deze bijdrage proberen we aan de hand van die bronnen te beschouwen of, en zo ja, hoe de werking van de wet in de praktijk verandering heeft gebracht, afgebakend tot 1 juni 2026.

We kunnen in onze beschouwing niet uitputtend zijn. De wet heeft op tal van deelterreinen van het bewijsrecht wijzigingen gebracht, soms klein en soms wat groter. Op

1 Mr. S.C.M. (Stein) van Thiel en mr. R. (Raun) Brandt zijn advocaat bij Evers Soerjatin N.V. in Amsterdam.

2 *Stb.* 2024, 62.

3 *Stb.* 2019, 241.

4 Voortkomend uit 'Vertrouwen in de toekomst. Regeerakkoord 2017-2021', p. 5, <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-20f5fe94-8f10-4370-8488-8d3ba568bb4c/pdf>.

5 A. Hammerstein, R.H. de Bock & W.D.H. Asser, *Modernisering burgerlijk bewijsrecht. Advies van de expertgroep Modernisering Burgerlijk Bewijsrecht uitgebracht aan de Minister van Veiligheid en Justitie op 10 april 2017*, Den Haag: Boom Juridisch 2017.

6 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 1.

7 Dit geldt ook voor eventuele volgende instanties, in de zin dat indien op of na 1 januari 2025 een rechtsmiddel is ingesteld, in de daarmee ingeleide instantie het nieuwe bewijsrecht van toepassing is. Voor de beoordeling van het cassatieberoep geldt het recht dat van toepassing was op de kwestie waarin de in cassatie bestreden uitspraak is gedaan. Zie: HR 6 februari 2026, ECLI:NL:HR:2026:201, r.o. 3.6.

8 Lezenswaardig is onzes inziens in elk geval: F.J.P. Lock, 'De Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht: wat er (niet) gaat veranderen', *TCR* 2024, afl. 3, p. 67-79; E.M. Snijders, 'Het nieuwe bewijsrecht: wat gaat het ons brengen?', *JBPr* 2024/902; I.J. van Tuyl van Serooskerken & N.A. de Werd, 'Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht. Een herijking van de weg naar de waarheid', *MvV* 2024, afl. 11, p. 364-371; J.P. de Haan, 'Tussen waarheidsvinding en voortvarende rechtspleging. De nieuwe bevoegdheden en verplichtingen van de rechter in het civiele bewijsrecht', *NJB* 2024/2134. Zie ook het themanummer van het Tijdschrift voor de Procespraktijk, *TvPP* 2025, afl. 1, genaamd 'Vereenvoudiging en modernisering van het bewijsrecht', met daarin diverse artikelen die tezamen vrijwel alle (belangrijke) wijzigingen door de wet bestrijken.

veel van die terreinen is er nog onvoldoende jurisprudentie voorhanden of praktijk zichtbaar om stellige conclusies te trekken. We beperken ons daarom in deze bijdrage tot signaleringen, verdeeld over drie hoofdthema's, namelijk bewijsverzameling, de actieve rol van de rechter en het inzagerecht.

2. Bewijsverzameling

2.1 De preprocesuele bewijs- en verzamelingsplicht (beoogde artikel 21 lid 2 Rv)

Een belangrijk uitgangspunt in het wetsvoorstel was partijen te stimuleren voorafgaand aan hun geschil reeds zoveel mogelijk relevante informatie over hun geschil te verzamelen en die informatie bij aanvang van de procedure in het geding te brengen. De rechter zou op die manier op basis van een zo volledig en correct mogelijk vastgesteld feitencomplex tot een juiste en rechtvaardige beslissing moeten kunnen komen.⁹ Dit uitgangspunt kreeg vorm in een tweede lid dat aan artikel 21 Rv zou worden toegevoegd: een verplichting voor de procespartijen – en dus ook hun advocaten – om alle beschikbare en relevante informatie aan de rechter aan te leveren. Deze plicht werd ook wel de 'preprocesuele bewijs- en verzamelingsplicht' genoemd.¹⁰ Wat relevante informatie is en wat niet, zou aan de beoordeling van partijen zelf worden overgelaten, met toepassing van een dubbele redelijkheidstoets. Het moest gaan om gegevens (i) waarover een procespartij in de voorfase van de procedure redelijkerwijs kan beschikken; en (ii) waarvan in de gegeven omstandigheden redelijkerwijs voorzien is dat die informatie voor de beoordeling door de rechter relevant is.¹¹

Er werd echter door bijvoorbeeld de Raad voor de rechtspraak¹² en enkele auteurs¹³ gevreesd dat al het verplichte 'voorwerk' waartoe deze nieuwe bepaling zou nopen, zou leiden tot (veel) te grote hoeveelheden stukken die aan de rechter zouden worden voorgelegd én tot hogere kosten voor rechtszoekenden. De minister relativeerde deze zorgen door op te merken dat het voorstel geen wezenlijke wijzigingen bevat ten opzichte van het huidige burgerlijk procesrecht.¹⁴ Daaruit werd weer afgeleid dat het kenmerkende oude wijn in nieuwe zakken was, en zo werd dit onderdeel uiteindelijk bij amendement geschrapt.¹⁵

Hoewel deze zogenoemde preprocesuele bewijs- en verzamelingsplicht als zodanig de eindstreep niet haalde, klinkt de gedachte die eraan ten grondslag lag wel door in andere onderdelen van de wet, die het wél haalden.¹⁶

2.2 De gevolgen van schending van de substantiërings- en bewijsaandragplicht (artikel 111 lid 3 Rv)

Eén van die onderdelen is de verduidelijking van de bevoegdheid van de rechter om een schending van de zogenoemde substantiërings- en bewijsaandragplicht te sanctiëren.

De eiser is op grond van artikel 111 lid 3 Rv verplicht om in de dagvaarding te vermelden: (a) de bekende verweren van de gedaagde; (b) de bewijsmiddelen waarover de eiser kan beschikken; en (c) de getuigen die de eiser kan doen horen. De laatste twee elementen, de bewijsaandragplicht, gelden ook voor de gedaagde, maar dan in de conclusie van antwoord.¹⁷ En sinds de invoering van de wet geldt de substantiërings- en bewijsaandragplicht ook in verzoekschriftprocedures, tenzij de aard van de zaak of de procedure zich hiertegen verzet (artikel 278 lid 1 Rv).¹⁸

Men kan zeggen dat in de substantiërings- en bewijsaandragplicht al de verplichting van eiser én gedaagde besloten ligt om zich in te spannen om vóór de procedure relevante bewijsmiddelen te verzamelen en, zo nodig, in de procedure te brengen. De werking van de substantiërings- en bewijsaandragplicht is door de wet versterkt door het vernieuwde artikel 120 lid 4 Rv (dagvaarding) en artikel 128 lid 5 Rv (conclusie van antwoord). Daarin is bepaald dat de rechter aan schending van de substantiërings- en bewijsaandragplicht de gevolgtrekking kan verbinden die hij geraden acht. Het gaat dus om een stok achter de deur die partijen moet aanmoedigen vooral geen bewijsmiddelen achter te houden die voor het procedurele debat en de beslechting daarvan relevant zijn. Daarin herkent men hetzelfde doel dat, in explicietere vorm, door de (gesneuvelde) preprocesuele bewijs- en verzamelingsplicht werd nagestreefd.

In de literatuur werd de sanctie 'gevolgtrekking die de rechter geraden acht' meer dan eens als een nieuwe bevoegdheid gepresenteerd; voorheen zou de rechter slechts bevoegd zijn geweest te bevelen de ontbrekende gegevens

⁹ Kamerstukken II 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 9.

¹⁰ Zie voor deze term het (aangenomen) amendement van Tweede Kamerleden Ellian en Sneller: Kamerstukken II 2022/23, 35 498, nr. 15.

¹¹ Kamerstukken II 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 27 en 28.

¹² Zie het advies van de Raad voor de rechtspraak van 23 november 2018, p. 2, 3 en 4, gepubliceerd als bijlage (blg-937118) bij: Kamerstukken II 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT).

¹³ Zie bijvoorbeeld: M. de Boer & J.-W. Meijer, 'Kroniek van het burgerlijk procesrecht', *NJB* 2022/2364, afl. 33, p. 2709.

¹⁴ Kamerstukken II 2021/22, 35 498, nr. 6 (Nota naar aanleiding van het Verslag), p. 10.

¹⁵ Kamerstukken II 2023/24, 35 498, nr. 15 (Amendement van de leden Ellian en Sneller ter vervanging van dat gedrukt onder nr. 8).

¹⁶ In de woorden van Snijders: "[...] de wet is er overigens nog steeds op ingericht dat partijen hun geschil zoveel mogelijk uitgekristalliseerd aan de rechter moeten voorleggen", zie: E.M. Snijders, 'Het nieuwe bewijsrecht: wat gaat het ons brengen?', *JBPr* 2024/902, punt 2. Zie hierover uitgebreid: J.P. de Haan, 'Tussen waarheidsvinding en voortvarende rechtspleging. De nieuwe bevoegdheden en verplichtingen van de rechter in het civiele bewijsrecht', *NJB* 2024/2134.

¹⁷ Artikel 128 lid 5 Rv.

¹⁸ Kamerstukken II 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 77.

alsnog te verstrekken.¹⁹ Die opvatting was ook regelmatig in de jurisprudentie zichtbaar. Zie bijvoorbeeld het oordeel van de Rechtbank Gelderland van 30 maart 2022: “de rechtbank [heeft] slechts de bevoegdheid te bevelen alsnog de ontbrekende stukken te overleggen”.²⁰ De parlementaire geschiedenis van artikel 111 Rv (oud) maakte echter destijds al duidelijk dat de rechter aan een schending de gevolgen kon verbinden die hij geraden acht, en dus dat hij méér kon doen dan enkel bevelen om de ontbrekende stukken alsnog in het geding te brengen.²¹ Sommige rechters waren zich hiervan wel bewust en handelden er ook naar.²² Men zou dus kunnen zeggen dat de ‘vernieuwingen’ ook op dit punt enigszins oude wijn in nieuwe zakken waren. Maar doordat de wettekst nu expliciet de bevoegdheid tot gevolgtrekking benoemt, is deze tenminste duidelijk en zal er uniformiteit ontstaan, wat vermoedelijk ook een doel van de wetgever zal zijn geweest.²³ En dat zal er allicht weer voor zorgen dat partijen bewuster met deze verplichting omspringen.

In ons onderzoek naar jurisprudentie die onder het nieuwe bewijsrecht verscheen, vonden we op dit punt heel wat relevante uitspraken. De gevolgen die rechters aan de schending van de substantiërings- en bewijsaandragplicht verbinden,²⁴ lopen uiteen van geheel geen sanctie²⁵ tot niet-ontvankelijkheid.²⁶ Tussen die twee uitersten bevinden zich gevallen waarin de rechter bijvoorbeeld een extra salarispunt volgens het liquidatietarief toevoegt.²⁷ We zien ook gevallen waarin de schending gevolgen krijgt voor de verdeling van de stelplicht en bewijslast tussen partijen. Zo verlangde de Rechtbank Noord-Holland in een

uitspraak van 18 juni 2025 van eiser, als gevolg van zijn omissie om in de dagvaarding het bekende verweer van gedaagde te vermelden, dat hij de door hem gevorderde bedragen nader moest concretiseren “ondanks dat [gedaagde] de gevorderde bedragen niet inhoudelijk heeft betwist”.²⁸ In andere gevallen leidde de schending van de substantiërings- en bewijsaandragplicht tot de sanctie van het passeren van een bewijsaanbod.²⁹ Al deze sancties lijken ons in lijn met de reeds bestendige praktijk bij schending van de volledigheid- en waarheidsplicht van artikel 21 Rv,³⁰ waarvan artikel 111 lid 3 Rv als een uitwerking gezien kan worden.³¹

Verder toont de gevonden jurisprudentie (onder oud en nieuw bewijsrecht) dat voor het bepalen van de gevolgtrekking – inclusief de vraag of gevolgtrekking geraden wordt geacht – veelal maatgevend is of, en zo ja, in hoeverre de wederpartij door de schending in haar procesbelang is geschaad.³² Als voorbeeld wijzen we op het arrest Hof Den Haag 23 september 2025 (*ECT/Cosco*):

“Hetgeen Cosco in dit verband in eerste aanleg heeft aangevoerd over de (schending van) de substantiëringsplicht door ECT, leidt niet tot een ander oordeel over de proceskosten. Voor zover van een dergelijk schending sprake zou zijn, is niet gebleken dat Cosco daar enig nadeel van heeft ondervinden [sic] of anderszins in haar (proces)belang is geschaad. De rechtbank heeft de proceskosten dus terecht gecompenseerd.”³³

Tot slot merken we op dat de nadruk op de substantiërings- en bewijsaandragplicht, gezien het doel van de wet, uiteraard aan te moedigen is, maar niet tot kortere processtukken zal leiden. Dit terwijl de Landelijke procesreglementen, sinds 2021 voor hoger beroep en sinds 2025 ook voor eerste aanleg, juist de omvang van processtukken beperken. Die regels zijn weliswaar flexibel in die zin

19 Zie bijvoorbeeld: F.J.P. Lock, ‘De Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht: wat er (niet) gaat veranderen’, *TCR* 2024, afl. 3, p. 78; E.M. Snijders, ‘Het nieuwe bewijsrecht: wat gaat het ons brengen?’, *JBPr* 2024/902, punt 5; A.N.L. de Hoogh, ‘Een vereenvoudigd en gemoderniseerd bewijsrecht: wat er is veranderd’, *VR* 2025/112; J.P. de Haan, ‘Tussen waarheidsvinding en voortvarende rechtspleging. De nieuwe bevoegdheden en verplichtingen van de rechter in het civiele bewijsrecht’, *NJB* 2024/2134, p. 2718 en 2719.

20 Rb. Gelderland 30 maart 2022, ECLI:NL:RBGEL:2022:1525, r.o. 4.2.

21 *Kamerstukken II* 1999/2000, 26 855, nr. 3 (MvT), p. 99: “Deze verplichtingen ligt in het verlengde van artikel 1.3.3, dat aan partijen de verplichting oplegt om de voor de beslissing van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan de rechter voor te leggen. De sanctie kan hier niet zijn nietigheid (artikel 2.3.9): de rechter zal echter aan het tekort schieten van de eiser de gevolgen kunnen verbinden die hij geraden acht. Zo nodig kan hij op de voet van artikel 2.3.9, vierde lid, aan eiser bevel geven om de ontbrekende gegevens alsnog te verstrekken.”

22 Zie bijvoorbeeld een uitspraak van de Rechtbank Leeuwarden, onder verwijzing naar de parlementaire geschiedenis bij artikel 111 Rv (oud): Rb. Leeuwarden 15 augustus 2006, ECLI:NL:RBLLE:2006:AY6468, r.o. 3.2.2.

23 Wat het doel precies is geweest, wordt uit de parlementaire geschiedenis evenwel niet duidelijk. Zie: *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 38.

24 Zie voor een overzicht van mogelijke gevolgen van schendingen ook: T.F.E. Tjong Tjin Tai, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 111 Rv, aant. 19.

25 Rb. Zeeland-West-Brabant 18 februari 2026, ECLI:NL:RBZWB:2026:1029, r.o. 4.4. Opgemerkt wordt dat niet zeker is of deze uitspraak onder het nieuwe bewijsrecht is gewezen.

26 Zie voor een geval van niet-ontvankelijkheid: Rb. Oost-Brabant 27 november 2025, ECLI:NL:RBOBR:2025:8151. Het gaat niettemin om een tamelijk ernstige schending van artikel 21 en 111 Rv.

27 Rb. Limburg 28 januari 2026, ECLI:NL:RBLIM:2026:503, r.o. 4.20.

28 Rb. Noord-Holland 18 juni 2025, ECLI:NL:RBNHO:2025:6610, r.o. 4.4. Opgemerkt wordt dat niet zeker is of deze uitspraak onder het nieuwe bewijsrecht is gewezen.

29 Rb. Zeeland-West-Brabant 29 oktober 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:7993; Rb. Limburg 28 januari 2026, ECLI:NL:RBLIM:2026:503.

30 Zie onder meer: C. Seinen, ‘De waarheidsplicht en de geraden gevolgtrekking anno 2020: een zoektocht naar proportionaliteit’, *TCR* 2020, afl. 2, p. 33 e.v.

31 T.F.E. Tjong Tjin Tai, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 111 Rv, aant. 18.

32 Onder nieuw bewijsrecht gewezen: Rb. Noord-Holland 10 september 2025, ECLI:NL:RBNHO:2025:10746, r.o. 4.2; Rb. Zeeland-West-Brabant 6 mei 2026, ECLI:NL:RBZWB:2026:4077, r.o. 6.3. Niet zeker of de uitspraak onder nieuw bewijsrecht is gewezen: Rb. Zeeland-West-Brabant 7 mei 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:2831, r.o. 3.3; Rb. Midden-Nederland 24 september 2025, ECLI:NL:RBMNE:2025:5018, r.o. 3.2; Rb. Zeeland-West-Brabant 18 februari 2026, ECLI:NL:RBZWB:2026:1029, r.o. 4.4. Onder oud bewijsrecht gewezen: Rb. Rotterdam 7 februari 2025, ECLI:NL:RBROT:2025:2126, r.o. 3.3; Rb. Rotterdam 21 februari 2025, ECLI:NL:RBROT:2025:3381, r.o. 3.3; Rb. Den Haag 18 maart 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:4255, r.o. 4.1; Rb. Zeeland-West-Brabant 23 april 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:2889, r.o. 4.12; Rb. Overijssel 14 mei 2025, ECLI:NL:RBOVE:2025:3083, r.o. 5.3.

33 Hof Den Haag 23 september 2025, ECLI:NL:GHDHA:2025:1888, r.o. 6.21. Opgemerkt wordt dat het arrest onder oud bewijsrecht is gewezen.

dat ze rekening houden met de aard, de complexiteit en het belang van de zaak. Maar de substantiërings- en bewijsaandraagplicht heeft betrekking op de *relevante* feiten. Wat relevant is, en wat niet, is nu eenmaal niet steeds zwart-wit. Het is daardoor voor partijen laveren tussen beknoptheid en volledigheid. Omdat de gevolgen van niet-volledig-zijn fors kunnen zijn, ligt het voor de hand dat partijen volledigheid zullen verkiezen boven beknoptheid, waardoor men weer in de knel komt met de regels over de omvang van processtukken.³⁴ Dat laatste kan weer leiden tot beslommeringen, bijvoorbeeld doordat de rechter opdraagt het processtuk in te korten, met alle vertraging en kosten van dien. En dat staat weer haaks op de doelstelling van de wetgever om de civiele rechtspraak efficiënter en doelmatiger te laten functioneren. Zoals altijd, ligt de oplossing in het gebruik van gezond verstand. Maar het zal óók een niet al te formalistische opstelling van rechters vergen met betrekking tot de omvang van processtukken: alleen ingrijpen bij evidente en extreme uitschieters. Dat sluit ook aan bij het doel van de bedoelde beperkingsregeling, namelijk om “*de onnodige groei van de omvang van processtukken in eerste aanleg te beperken en excessen te voorkomen*”.³⁵

2.3 Geen voorlopige bewijsverrichtingen meer tijdens de procedure

Een andere maatregel die de wetgever trof om partijen te stimuleren relevante informatie zoveel mogelijk voorafgaand aan de procedure te verzamelen en bij aanvang in het geding te brengen, is de maatregel dat voorlopige bewijsverrichtingen, zoals een voorlopig getuigenverhoor, tijdens de bodemprocedure niet meer mogelijk zijn.³⁶ Deze maatregel blijkt uit de (negatieve) formulering van het nieuwe artikel 196 lid 1 Rv. Na enige kritiek op dit voorstel³⁷ liet de minister weten dat de gedachte in dit verband is dat een afzonderlijke procedure over bewijsverrichtingen terwijl reeds een bodemprocedure aanhangig is, kan leiden tot een doorkruising van procedures.³⁸ Het is nog wel mogelijk om tijdens een lopende bodemprocedure een verzoek voor een bewijsverrichting aan de bodemrechter voor te leggen. En dat kan ook met spoed, aldus de minister.³⁹ Het gaat erom dat, als een procedure eenmaal begonnen is, het aan die bodemrechter is

te beoordelen of er aanleiding is voor (gerichtere) bewijsvoering, in welke vorm en op welk moment in de procedure.⁴⁰ Op die manier kan er geen onwenselijke doorkruising zijn en worden bewijsverrichtingen gekanaliseerd naar de bodemrechter. De bodemrechter heeft dus, kortom, de regie.

In de jurisprudentie waarin het nieuwe bewijsrecht is toegepast, vonden we een aantal voorbeelden waarin deze nieuwe regel zich deed gelden. Zo oordeelde het Gerechtshof Den Haag dat een partij niet-ontvankelijk was in haar verzoek tot een voorlopig getuigenverhoor, omdat het verzoek ertoe strekte bewijs te vergaren voor een procedure die reeds op de rol was ingeschreven.⁴¹ De Rechtbank Noord-Nederland deed hetzelfde voor zover het verzoek betrekking had op een kwestie waarover al een bodemzaak liep.⁴² En ook in een situatie waarin de verzoeker op dat moment nog geen partij in de bodemprocedure was, maar dat door tussenkomst of voeging wel zou gaan worden, werd een verzoek tot een voorlopige bewijsverrichting (te weten: een voorlopig deskundigenverhoor) afgewezen.⁴³ Het verzoek was volgens de rechtbank naar de letter van artikel 196 Rv weliswaar toegewezen, maar niet naar zijn strekking. Dezelfde benadering wordt gevolgd in zaken waarin een partij eerst een verzoek tot een voorlopige bewijsverrichting indient, kort daarna gevolgd door een dagvaarding in de bodemzaak, kennelijk om op die manier de regel van artikel 196 Rv te omzeilen.⁴⁴ Overigens volgen weer niet alle rechters deze lijn. De Rechtbank Noord-Nederland boog zich over een verzoek tot een voorlopig getuigenverhoor in een kwestie waarover drie weken later door dezelfde partij een bodemprocedure werd geïnitieerd, wat die partij voordien ook al had aangekondigd. De rechtbank meende dat geen sprake was van doorkruising van de bodemprocedure – eerder andersom –, en dat het verzoek dus kon worden toegewezen.⁴⁵ Er is op dit punt dus nog enige uniformiteit te bereiken.

2.4 Wijziging van het inzagerecht

Tot slot komt het uitgangspunt van vroegtijdige informatie- en bewijsverzameling tot uitdrukking in het nieuwe artikel 194 Rv. Partijen zouden aan de hand daarvan zonder tussenkomst van de rechter moeten kunnen bepalen wanneer zij recht op inzage⁴⁶ van bepaalde gegevens hebben, en – andersom – wanneer zij aan een verzoek daar-

34 Zie de website van de Rechtspraak, <https://www.rechtspraak.nl/organisatie-en-contact/organisatie/raad-voor-de-rechtspraak/nieuws/2025/06/per-1-juli-regeling-voor-omvang-processtukken-in-civiele-zaken-bij-rechtbanken>.

35 Supra.

36 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 10.

37 Zie bijvoorbeeld het advies van de Raad voor de rechtspraak van 23 november 2018, p. 6 en 7, gepubliceerd als bijlage (blg-937118) bij: *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT). Zie ook het amendement van het Tweede Kamerlid Kat: *Kamerstukken II* 2022/23, 35 498, nr. 11 (Amendement van het lid Kat). Zie hierover ook uitgebreid de annotatie van F.J. Fernhout bij Rb. Noord-Nederland 20 augustus 2025, ECLI:NL:RBNNE:2025:3398, *JBPr* 2025/77.

38 *Kamerstukken II* 2022/23, 35 498, nr. 12 (Brief van de Minister voor Rechtsbescherming).

39 *Kamerstukken II* 2022/23, 35 498, nr. 12 (Brief van de Minister voor Rechtsbescherming).

40 *Kamerstukken II* 2022/23, 35 498, nr. 12 (Brief van de Minister voor Rechtsbescherming).

41 Hof Den Haag 12 december 2025, ECLI:NL:GHDHA:2025:2741, r.o. 3.1-3.3.

42 Rb. Noord-Nederland 16 oktober 2025, ECLI:NL:RBNNE:2025:4376, r.o. 4.24-4.28.

43 Rb. Noord-Nederland 20 augustus 2025, ECLI:NL:RBNNE:2025:3398, *JBPr* 2025/77, m.nt. F.J. Fernhout.

44 Bijvoorbeeld Rb. Limburg 3 juli 2025, ECLI:NL:RBLIM:2025:8342, Rb. Limburg 12 november 2025, ECLI:NL:RBLIM:2025:11071.

45 Rb. Noord-Nederland 16 oktober 2025, ECLI:NL:RBNNE:2025:4376.

46 De wet spreekt van inzage, afschrift of uittreksel van gegevens, maar gemakshalve spreken wij in deze bijdrage steeds slechts van ‘inzage’.

toe medewerking moeten verlenen. Hierop wordt in par. 4 afzonderlijk ingegaan.

3. Actieve rol van de rechter

De wet heeft als algemeen doel de verdere bevordering van de materiële waarheidsvinding en een efficiënt verloop van civiele procedures. Daarbij past dat er een nog groter accent op de actieve rol van de rechter is gelegd. Die rol was overigens al lang niet meer lijdelijk; de rechter kreeg met de wijzigingen in 2002 een actieve rol in procesvoering en waarheidsvinding, onder meer door zijn regiefunctie en het centraal stellen van de mondelinge behandeling. Maar de wijze waarop de rechter daar invulling aan gaf, liet volgens de minister in de praktijk nog grote verschillen zien en was daardoor niet altijd even duidelijk.⁴⁷ Daaruit is een wijziging van artikel 24 Rv voortgekomen. Er werd aan dat artikel een tweede lid toegevoegd dat bepaalt dat de rechter binnen de grenzen van de rechtsstrijd ambtshalve met partijen de grondslag van hun vordering, verzoek of verweer kan bespreken. Deze bepaling is volgens de minister bedoeld om 'diegenen die in de praktijk nog een strikte opvatting van de partijautonomie erop nahouden'⁴⁸ duidelijkheid te geven dat de rechter binnen de grenzen van de rechtsstrijd de bevoegdheid en ruimte heeft om tijdens de mondelinge behandeling mogelijke argumenten met partijen te bespreken en op die manier actief aan materiële waarheidsvinding bij te dragen. De rechter behoort het debat omwille van die waarheidsvinding waar nodig bij te sturen. Maar deze opdracht houdt uitdrukkelijk niet in dat de rechter een van de partijen aan mogelijke argumenten mag helpen. Het uitgangspunt is en blijft dat partijen de omvang van de rechtsstrijd zelf bepalen. Vandaar de zinsnede 'binnen de grenzen van de rechtsstrijd'. Ondanks de typische voorbeelden in de parlementaire geschiedenis van wat er in dit kader wel en niet de bedoeling is, zal het in de praktijk voor de rechter soms toch balanceren zijn. Hoe ver mag hij gaan in het bedoelde 'bespreken'? Waar overschrijdt hij de grens van de rechtsstrijd tussen partijen? Waar wordt het 'meeproceduren' door de rechter?

In de consultatie van het concept-wetsvoorstel van 22 augustus 2018⁴⁹ bepleitte de Hoge Raad om in de MvT aan te moedigen dat rechterlijke uitgangspunten worden ontwikkeld voor het benutten van de (toen nog) voorgestelde bevoegdheid van artikel 24 lid 2 Rv. Dit om te voorkomen dat de ene rechter er (te) enthousiast mee aan de slag gaat, en de ander juist (te) restrictief, wat tot willekeur zou kunnen leiden. De aanmoediging om tot rechterlijke uitgangspunten te komen is ook daadwerkelijk in de parlementaire geschiedenis terechtgekomen,⁵⁰ maar wij be-

grijpen dat de uitgangspunten zelf tot op heden niet zijn opgesteld. Wij begrijpen echter ook dat rechters desgewenst richtsnoeren kunnen ontlenen uit kennisdossiers die via het interne portal voor hen beschikbaar zijn. Tot slot begrijpen we dat er in de opleiding van rechters veel aandacht uitgaat naar de actieve houding die van de rechter wordt verwacht, inclusief de hiervoor bedoelde 'balancer-act' van artikel 24 lid 2 Rv. Reeds door dit alles zouden de door de minister bedoelde verschillen in benadering, en daarmee het risico van willekeur, steeds kleiner moeten worden.

Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van Sint Maarten, Curaçao, Aruba, BES onderscheidenlijk Suriname, bevat overigens al meer dan honderd jaar een vergelijkbare bepaling (artikel 118 Rv). Deze prompt de rechter om, waar hij dat nodig acht, partijen voor te lichten, te ondervragen en opmerkzaam te maken op rechts- en bewijsmiddelen. De Europees-Nederlandse rechter kan daarom bij de praktische invulling van zijn bevoegdheid van artikel 24 lid 2 Rv ook oog hebben voor deze Caribisch-Nederlandse bepalingen, en de manier waarop de Caribisch-Nederlandse rechters binnen de rechtsstrijd van partijen aan deze bepalingen invulling geven. Ricciuto wees er in het *NJB* op dat de Europees-Nederlandse rechter op grond van het concordantiebeginsel⁵¹ zelfs gehouden is zich daar naar te richten.⁵²

Er is naar ons weten sinds de invoering van artikel 24 lid 2 Rv geen rechtspraak verschenen waarin deze bevoegdheid met zoveel woorden wordt benoemd.⁵³ Dat verbaast op zich ook niet. De bevoegdheid ziet immers vooral op de gang van zaken tijdens de mondelinge behandeling; het is daarom minder logisch dat ze ook met zoveel woorden uit de daaruit voortvloeiende uitspraak blijkt. Daarnaast verbaast het niet omdat het volgens de minister ook niet de bedoeling was hierdoor grote gevolgen teweeg te brengen; het ging vooral om de codificatie van de reeds bestaande praktijk en het buiten twijfel stellen van wat daar door wordt bereikt.⁵⁴

Ten behoeve van deze bijdrage spraken we met enkele ervaren rechters, over hun ervaringen met het nieuwe bewijsrecht. Op het punt van het nieuwe tweede lid van artikel 24 Rv bleek uit deze gesprekken dat de introductie van dat artikellid hun aanpak niet heeft veranderd. De monde-

47 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 11.

48 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 11.

49 Te raadplegen via www.hogeraad.nl.

50 *Kamerstukken II* 2021/22, 35 498, nr. 6 (Nota naar aanleiding van het Verslag), p. 37.

51 Artikel 39 Statuut voor het Koninkrijk.

52 D. Ricciuto, 'De Caribische oorsprong en betekenis van artikel 24 lid 2 Rv', *NJB* 2025/364.

53 Volledigheidshalve merken we op dat in de inhoudsindicatie over één uitspraak van de Rechtbank Den Haag van 23 juni 2025, op <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBDHA:2025:10979>, staat vermeld dat artikel 24 lid 2 Rv is toegepast. Dat kunnen wij uit de inhoud van de uitspraak evenwel niet als zodanig afleiden. Daarnaast wordt artikel 24 lid 2 Rv met zoveel woorden genoemd in concl. A-G Van Peurssem 27 juni 2025, ECLI:NL:PHR:2025:728, punt 11.29, maar niet in de hier relevante context.

54 *Kamerstukken II* 2021/22, 35 498, nr. 6 (Nota naar aanleiding van het Verslag), p. 36.

linge behandeling was voor hen al heel lang hét moment om aan de hand van vragen alle feiten én grondslagen volstrekt helder te krijgen, om zo tot een kwalitatief waardevolle beslissing te komen. Daarbij lieten zij ook blijken dat ze belangrijke onduidelijkheden of omissies in het partijdebat bij voorkeur vóór de mondelinge behandeling aan de orde stellen, waardoor het niet op de bevoegdheid van artikel 24 lid 2 Rv aan hoeft te komen. De rechter kan dat bijvoorbeeld doen door op grond van artikel 22 Rv bepaalde stukken in het geding te laten brengen, iets wat in de praktijk steeds vaker gebeurt. Een alternatief is het betrokken onderwerp op de zittingsagenda te plaatsen en partijen te verzoeken zich daarop alvast voor te bereiden. Dit alles onderschrijft dat de rechter, conform de wil van de wetgever en het doel van de wet, steeds actiever is geworden.

De actieve(re) rol van de rechter komt in de wet verder tot uitdrukking in artikel 166 lid 2 Rv. De rechter heeft daardoor ook in dagvaardingszaken⁵⁵ de bevoegdheid gekregen om zelf getuigen te laten oproepen. Zij kunnen dan tijdens de mondelinge behandeling worden gehoord,⁵⁶ of in een aparte daaraan te wijden zitting. Ook hier is de bedoeling de regiefunctie van de rechter en de waarheidsvinding te versterken.⁵⁷ Uit onze gesprekken met rechters ontstaat het beeld dat deze bevoegdheid in de praktijk niet of nauwelijks wordt gebruikt. We konden ook geen jurisprudentie vinden waaruit blijkt dat de bevoegdheid wél wordt gebruikt. Dat geldt evenzo voor de nieuwe bevoegdheid van artikel 199 Rv: de rechter mag na een bewijsverrichting ambtshalve een mondelinge behandeling bevelen. Voorheen gold dit slechts in geval van een voorlopig getuigenverhoor,⁵⁸ en inmiddels dus ook bijvoorbeeld na een inzage of een voorlopig deskundigenverhoor. De Hoogh vroeg zich al af of deze bevoegdheid in de praktijk zal worden gebruikt.⁵⁹ Op basis van onze gesprekken met rechters is ons antwoord inderdaad negatief, behalve in een enkel geval van een getuigenverhoor, maar die bevoegdheid was er dus al.

4. Inzagerecht

4.1 Inleiding

Als derde en laatste hoofdthema behandelen wij de wijziging van het inzagerecht.⁶⁰ Zowel voor⁶¹ als na⁶² de inwerkingtreding van de wet is daarover al veel geschreven. Mede daarom beperken wij ons hierna tot enkele noemenswaardige wijzigingen van het inzagerecht en vragen die in dat kader in de praktijk zijn opgekomen.

4.2 Algemeen

Het inzagerecht was voorheen in artikel 843a en 843b Rv geregeld, en sinds de wet in artikel 194, 195 en 195a Rv. Het is daarmee onderdeel geworden van de wettelijke regeling voor de bewijsmiddelen (Boek 1, Titel 2, Afdeling 9 Rv). Dat is een logische plaats, omdat de wetgever het nieuwe inzagerecht heeft 'gestroomlijnd' met de regeling voor de overige bewijsverrichtingen, zoals het voorlopig getuigenverhoor en het voorlopig deskundigenbericht.⁶³ Het inzagerecht is ook niet meer enkel een *ultimum remedium*.⁶⁴ De wetgever ziet het inzagerecht nu als een goedkoop, eenvoudig, snel en betrouwbaar alternatief voor bijvoorbeeld een getuigenverhoor of een deskundigenbericht.⁶⁵ Dit alles past bij het al meermaals genoemde uitgangspunt van vroegtijdige informatie- en bewijsverzameling.

4.3 Inzage buiten rechte (artikel 194 Rv)

Met het nieuwe inzagerecht is gepoogd een duidelijke regeling te geven die partijen zelf in staat stelt, in elk geval in niet-complexe zaken, om zonder rechterlijke tussenkomst te beoordelen wanneer zij recht hebben op bepaalde informatie en wanneer zij aan een informatieverzoek gevolg moeten geven.⁶⁶ De belangrijkste wijziging in dat verband is, dat partijen zonder tussenkomst van de rechter ('buitengerechtelijk') aanspraak op inzage kunnen maken. A-G De Bock spreekt van een "*algemeen informatie-recht respectievelijk een algemene informatieplicht die partijen bij een rechtsbetrekking jegens elkaar hebben*".⁶⁷ Een partij heeft op grond van artikel 194 Rv recht op inzage indien (i) zij partij is bij een rechtsbetrekking; (ii) de betreffende gegevens voldoende bepaald zijn; (iii) zij vol-

55 Voor verzoekschriften was dit eerder al mogelijk: artikel 284 lid 2 Rv (oud).

56 Artikel 87 lid 3 Rv.

57 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 40.

58 Artikel 191 Rv oud.

59 A.N.L. de Hoogh, 'Een vereenvoudigd en gemoderniseerd bewijsrecht: wat er is veranderd', *VR* 2025/112.

60 Eigenlijk gaat het om het recht op inzage, afschrift of uittreksel van bepaalde gegevens, maar gemakshalve spreken wij in deze bijdrage van het 'inzagerecht'.

61 Zie bijvoorbeeld: F.J.P. Lock, 'De Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht: wat er (niet) gaat veranderen', *TCR* 2024, afl. 3, par. 3; I.I. van Tuyl van Serooskerken & N.A. de Werd, 'Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht. Een herijking van de weg naar de waarheid', *MvV* 2024, afl. 11, par. 5; W.J.G. Maas & M.F.M. Abdul, 'Van de exhibitieplicht naar een preprocesueel inzagerecht', *BER* 2024/165.

62 Zie bijvoorbeeld: M. Huizingh, 'Het wie, wat, hoe en wanneer van het nieuwe inzagerecht', *TvPP* 2025/6; A.N.L. de Hoogh, 'Een vereenvoudigd en gemoderniseerd bewijsrecht: wat er is veranderd', *VR* 2025/112.

63 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 13.

64 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 13. Zie ook, onder verwijzing naar de MvT: concl. A-G De Bock 12 september 2025, ECLI:NL:PHR:2025:996, punt 5.10.

65 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 13.

66 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 13.

67 Concl. A-G De Bock 12 september 2025, ECLI:NL:PHR:2025:996, punt 5.7.

doende belang bij de gegevens heeft; en (iv) de andere partij over de betreffende bepaalde gegevens beschikt. Als aan deze voorwaarden is voldaan, is de aangesproken partij in beginsel gehouden de verzochte gegevens te verstrekken. In beginsel, want: behoudens verschoningsrecht of gewichtige redenen die zich tegen inzage verzetten. De wetgever heeft deze zogenaemde 'preprocessuele medewerkingsplicht' bewust als een 'in beginsel meewerken, tenzij' vormgegeven. Daarmee wordt gepoogd relevante informatie zoveel mogelijk vroegtijdig in de procedure op tafel te krijgen.⁶⁸

Juist omdat het om een buitengerechtelijke aanspraak op inzage gaat, valt uit de jurisprudentie onder het nieuwe bewijsrecht eigenlijk niet goed af te leiden of deze bepaling in de praktijk tot meer inzage heeft geleid dan voorheen. Ook de rechters die wij spraken, hadden op dit punt (nog) geen betrouwbaar richtingsgevoel. Wat overblijft, is onze eigen indruk, gebaseerd op onze eigen (proces)-praktijk in het ondernemingsrecht. Die indruk is dat het in (potentiële) geschillen tussen partijen, bijvoorbeeld een koper en een verkoper, meer dan ooit duidelijk is dat alle relevante feiten inzichtelijk zullen moeten worden, vroeg of laat. Hierdoor wordt er een druk gevoeld om in elk geval in zekere mate aan inzage mee te werken. Ook de opmars van het bewijsbeslag heeft ongetwijfeld aan deze druk bijgedragen. De wet heeft dat bewijsbeslag in artikel 205 Rv e.v. een formeel kader gegeven.

4.4 Geldt het vereiste van voldoende aannemelijkheid nog?

De vereisten voor inzage onder het nieuwe bewijsrecht komen goeddeels overeen met de vereisten van de oude bepaling, artikel 843a Rv.⁶⁹ Over de inhoud van die vereisten is de parlementaire geschiedenis behoorlijk uitvoerig⁷⁰ en ook in de literatuur⁷¹ is daarover het nodige geschreven. Wij behandelen daarom hierna slechts de vraag die in de praktijk geregeld speelt: of het vereiste dat de rechtsbetrekking 'voldoende aannemelijk' moet zijn in de nieuwe regeling nog geldt.

De Hoge Raad oordeelde in juli 2020 in het *Semtex*-arrest dat ook in niet-IE-zaken als voorwaarde voor inzage geldt dat het bestaan van een rechtsverhouding voldoende aannemelijk moet zijn.⁷² Dit terwijl de wetgever nog maar een maand daarvoor, in de MvT bij de (toen nog: voorgestelde)

wet, had laten blijken dat deze voorwaarde juist niet geldt.⁷³ Het was daarom de vraag wat nu rechtens is.⁷⁴ Wiggers en Pennink⁷⁵ beschreven op basis van een jurisprudentieonderzoek hoe rechters hiermee omgaan onder het nieuwe bewijsrecht. Zij constateerden dat rechters dat verschillend doen, maar dat de maatstaf uit het *Semtex*-arrest niet is verdwenen. Ook signaleerden zij dat die maatstaf in sommige gevallen terugkomt in het kader van de vraag of sprake is van het vereiste voldoende belang. Dat laatste is in lijn met de opvatting die in de literatuur veelal wordt aangenomen,⁷⁶ namelijk dat de aannemelijkheid van de rechtsbetrekking in het nieuwe bewijsrecht een rol kan hebben in het kader van de beoordeling van voldoende belang. Wij denken dat die rol in veel gevallen een belangrijke zal zijn, aangezien er zonder rechtsbetrekking doorgaans ook geen sprake zal zijn van een belang bij stukken over die veronderstelde doch niet bestaande rechtsbetrekking.⁷⁷ In bepaalde gevallen kan dat evenwel anders zijn. Wij denken daarbij bijvoorbeeld aan gevallen waarin het geschil tussen partijen juist draait om de vraag of sprake is van een rechtsbetrekking.⁷⁸ Maar ook in die gevallen zal de verzoeker toch zijn best moeten doen om, op basis van concrete feiten en omstandigheden, het bestaan van de rechtsbetrekking zo aannemelijk mogelijk te maken.

4.5 Inzageverzoek aan de rechter (artikel 195, 196 en 197 Rv)

Een partij kan zich ook tot de rechter wenden om inzage te verkrijgen. Anders dan onder het oude bewijsrecht gaat dat in beginsel met een inzageverzoek in plaats van een inzagevordering.⁷⁹ Een inzageverzoek kan op verschillende

68 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 50.

69 Concl. A-G De Bock 12 september 2025, ECLI:NL:PHR:2025:996, punt 5.10.

70 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 47 e.v.

71 Zie bijvoorbeeld: M. Huizingh, 'Het wie, wat, hoe en wanneer van het nieuwe inzageverzoek', *TvPP* 2025/6; F.J.P. Lock, 'De Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht: wat er (niet) gaat veranderen', *TCR* 2024, afl. 3, par. 3; I.I. van Tuyl van Serooskerken & N.A. de Werd, 'Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht. Een herijking van de weg naar de waarheid', *MvV* 2024, afl. 11, par. 5; W.J.G. Maas & M.F.M. Abdul, 'Van de exhibitieplicht naar een preprocesueel inzageverzoek', *BER* 2024/165.

72 HR 10 juli 2020, ECLI:NL:HR:2020:1251, r.o. 3.1.4, *NJ* 2020/288, m.nt. H.B. Krans (*Semtex*).

73 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 47.

74 Zie bijvoorbeeld: M. Huizingh, 'Het wie, wat, hoe en wanneer van het nieuwe inzageverzoek', *TvPP* 2025/6, par. 3; W.J.G. Maas & M.F.M. Abdul, 'Van de exhibitieplicht naar een preprocesueel inzageverzoek', *BER* 2024/165, p. 19 e.v. Zie ook de volgende annotaties: HR 5 december 2025, ECLI:NL:HR:2025:1812, *JOR* 2026/65, m.nt. J. Lubbers, punt 10; Rb. Amsterdam 22 januari 2026, ECLI:NL:RBAMS:2026:346, *JOR* 2026/84, m.nt. M.D. Schuilwerpe, punt 8 e.v.

75 L.P. Wiggers & S.T. Pennink, 'Procederen met het mes op tafel. Enkele aspecten van het nieuwe bewijsrecht aan de hand van Rb. Amsterdam 2 mei 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:2936 (*TPC/Salesforce*)', *TvPP* 2026/2, par. 4.4.

76 Zie bijvoorbeeld: M. Huizingh, 'Het wie, wat, hoe en wanneer van het nieuwe inzageverzoek', *TvPP* 2025/6, par. 3; HR 5 december 2025, ECLI:NL:HR:2025:1812, *JOR* 2026/65, m.nt. J. Lubbers, punt 10; Rb. Amsterdam 22 januari 2026, ECLI:NL:RBAMS:2026:346, *JOR* 2026/84, m.nt. M.D. Schuilwerpe, punt 10. A-G Snijders lijkt van mening te zijn dat de vereisten inwisselbaar zijn, zie: concl. A-G Snijders 8 september 2023, ECLI:NL:PHR:2023:771, punt 3.11; concl. A-G Snijders 6 maart 2026, ECLI:NL:PHR:2026:223, punt 3.8.

77 Lubbers stelt in zijn annotatie dat "(het bestaan van) de gestelde rechtsbetrekking een voorwaarde is voor het hebben van het belang bij inzage of afschrift". Zie: HR 5 december 2025, ECLI:NL:HR:2025:1812, *JOR* 2026/65, m.nt. J. Lubbers, punt 10.

78 Uit de MvT volgt dat het bestaan van een rechtsbetrekking nog niet in rechte hoeft vast te staan, en dat de inzet van een procedure ook kan bestaan in de vraag of tussen partijen een rechtsbetrekking bestaat, zie: *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 47.

79 In artikel 195 en 196 Rv wordt uitdrukkelijk gesproken van 'op verzoek'. Zie overigens: *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 13, waarin staat: "Overeenkomstig deze andere bewijsverrichtingen wordt de inzagevordering omgezet in een inzageverzoek."

manieren worden gedaan. Een partij kan allereerst om inzage verzoeken bij wijze van voorlopige bewijsverrichting (artikel 196 Rv). Hiervoor kwam al aan de orde dat dit slechts mogelijk is vóórdat de bodemprocedure is begonnen.⁸⁰ Tijdens een lopende bodemprocedure behoort het inzageverzoek aan de bodemrechter te worden voorgelegd (artikel 195 Rv). Tot slot kan een partij ook in kort geding inzage verlangen (artikel 197 lid 1 Rv). Het gaat in dat laatste geval overigens toch weer om een *vordering* vanwege de dagvaarding waarmee het kort geding wordt ingeleid.⁸¹

4.5.1 *Verplicht door de buitengerechtelijke hoepel van artikel 194 Rv*

In de praktijk is de vraag opgekomen of partijen eerst een buitengerechtelijk inzageverzoek moeten doen (artikel 194 Rv) voordat zij zich voor inzage tot de rechter mogen wenden (artikel 195 Rv). Dat lijkt niet het geval. We vonden twee uitspraken, een van de Rechtbank Noord-Nederland en een van de Rechtbank Gelderland, die dit bevestigen.⁸² We vonden geen andersluidende jurisprudentie.

4.5.2 *Inzagevordering in kort geding tijdens een lopende bodemprocedure?*

Weer een andere vraag die in de praktijk speelde, is of er ook inzage in kort geding kan worden verlangd als er reeds een bodemprocedure aanhangig is.⁸³ Lock signaleerde al voor de inwerkingtreding dat de wet daarover niet duidelijk is. Zijn redenering was dat de wetgever een inzagevordering in kort geding kennelijk, vanwege de plaats in artikel 197 Rv, als vorm van een voorlopige bewijsverrichting ziet. Er zou daarom in geval van een lopende bodemprocedure mogelijk geen ruimte zijn voor een inzagevordering in kort geding. De regie behoort bij de bodemrechter te liggen; een voorlopige bewijsverrichting mag de bodemprocedure niet doorkruisen.⁸⁴

In het vonnis van de Amsterdamse voorzieningenrechter van 2 mei 2025 inzake *TPC/Salesforce* werd evenwel, na een uitgebreide beschouwing van de parlementaire geschiedenis, geoordeeld dat een inzagevordering in kort geding tijdens een reeds aanhangige bodemprocedure wel degelijk mogelijk is.⁸⁵ De voorzieningenrechter zag de inzagevorde-

ring in kort geding losstaan van de procedure voor voorlopige bewijsverrichtingen. Daarbij liet hij ook meewegen dat de wetgever geen breuk met de gangbare praktijk onder het oude bewijsrecht heeft beoogd, waarin een inzagevordering in kort geding ook mogelijk was tijdens een lopende bodemprocedure.⁸⁶ Snijders sprak in zijn annotatie de hoop uit dat deze uitspraak in de rechtspraak navolging zal vinden, en niet die van de Rechtbank Rotterdam die op 8 mei 2025 in tegenovergestelde richting oordeelde.⁸⁷

Daarop volgde enkele maanden later, op 26 november 2025, een vonnis van de Haagse voorzieningenrechter waarin een tussenweg werd bewandeld; inzage in kort geding tijdens een lopende bodemprocedure is in beginsel niet mogelijk, tenzij het spoedeisend belang bij de inzagevordering zo groot is dat de behandeling van de vordering in de lopende bodemprocedure niet kan worden afgewacht.⁸⁸

“Zoals de voorzieningenrechter in 4.2 heeft overwogen, kan een inzageverzoek als bedoeld in artikel 195 Rv alleen tijdens een lopende procedure worden gedaan en wel in beginsel alleen aan de rechter die de (hoofd)zaak in behandeling heeft. Dat betekent dat [eisers] een dergelijk verzoek in beginsel alleen aan het hof kunnen doen en niet aan de voorzieningenrechter. Alleen in uitzonderlijke gevallen is het mogelijk om de voorzieningenrechter te verzoeken een bevel tot inzage te geven tijdens een lopende procedure, namelijk indien sprake is van een zodanige spoedeisendheid dat de beslissing van de behandelend rechter niet kan worden afgewacht.”⁸⁹

De Amsterdamse voorzieningenrechter volgde in een daaropvolgend vonnis van 4 maart 2026 in wezen dezelfde benadering, zij het dogmatisch net anders, namelijk die van ‘ja, mits het spoedeisend belang maar groot genoeg is’.⁹⁰

“De nieuwe regeling beoogt een efficiëntere procesvoering te bewerkstelligen door de versterking van de regiefunctie van de rechter. Als een zaak al inhoudelijk wordt behandeld, moeten bewijsverrichtingen via de rechter lopen aan wie de zaak is toebedeeld en dient een voorlopige voorziening de lopende procedure niet te doorkruisen. Hoewel deze verplichting strikt genomen niet geldt voor een inzagevordering, ligt het wel voor de hand dat onder deze omstandigheden alleen plaats is voor toewijzing van een inzagevordering in kort geding in uitzonderlijke gevallen waarbij van ei-

80 Zie hierover ook: M. Huizingh, ‘Het wie, wat, hoe en wanneer van het nieuwe inzageverzoek’, *TvPP* 2025/6, par. 6.2.

81 Vgl. Rb. Rotterdam 3 februari 2026, ECLI:NL:RBROT:2026:948, r.o. 5.5. Zie hierover ook: M. Huizingh, ‘Het wie, wat, hoe en wanneer van het nieuwe inzageverzoek’, *TvPP* 2025/6, par. 6.2; F.J.P. Lock, ‘De Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht: wat er (niet) gaat veranderen’, *TCR* 2024, afl. 3, par. 3.3.

82 Rb. Gelderland 6 augustus 2025, ECLI:NL:RBGEL:2025:6896, r.o. 2.8; Rb. Noord-Nederland 3 september 2025, ECLI:NL:RBNNE:2025:3716, r.o. 3.9.

83 Tak en Bruins lijken te menen dat het niet kan: M.M. Tak & J.E.V. Bruins, ‘Een uniform kader voor voorlopige bewijsverrichtingen’, *TvPP* 2025/7, par. 3.

84 F.J.P. Lock, ‘De Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht: wat er (niet) gaat veranderen’, *TCR* 2024, afl. 3, par. 3.3.

85 Rb. Amsterdam 2 mei 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:2936, *JBPr* 2025/56, m.nt. E.M. Snijders (*TPC/Salesforce*). Zie hierover ook uitgebreid: L.P. Wiggers & S.T. Pennink, ‘Procederen met het mes op tafel. Enkele aspecten van het nieuwe bewijsrecht aan de hand van Rb. Amsterdam 2 mei 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:2936 (*TPC/Salesforce*)’, *TvPP* 2026/2.

86 Rb. Amsterdam 2 mei 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:2936, r.o. 4.12 en 4.14, *JBPr* 2025/56, m.nt. E.M. Snijders (*TPC/Salesforce*).

87 Rb. Amsterdam 2 mei 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:2936, *JBPr* 2025/56, m.nt. E.M. Snijders, punt 13 (*TPC/Salesforce*).

88 Zie ook L.P. Wiggers & S.T. Pennink, ‘Procederen met het mes op tafel. Enkele aspecten van het nieuwe bewijsrecht aan de hand van Rb. Amsterdam 2 mei 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:2936 (*TPC/Salesforce*)’, *TvPP* 2026/2, par. 4.1.

89 Rb. Den Haag 26 november 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:22355, r.o. 4.5.

90 Rb. Amsterdam 4 maart 2026, ECLI:NL:RBAMS:2026:3482.

ser(s) niet kan worden gegeven dat een beslissing van de bodemrechter wordt afgewacht (...).⁹¹

Hoewel het verschil in deze twee benaderingen ('nee, tenzij' versus 'ja, mits') in de praktijk mogelijk verwaarloosbaar is, menen we dat de laatste ('ja, mits') de juiste is.⁹² Immers, wet noch parlementaire geschiedenis sluit een inzagevordering in kort geding tijdens een lopende bodemprocedure uit. Tegelijkertijd dient de voorzieningenrechter wel rekening te houden met de bedoeling van de wetgever dat de regie over de procedure, en in het bijzonder de bewijsverrichtingen in verband met die procedure, zoveel mogelijk bij de bodemrechter behoort te liggen. Alleen in uitzonderlijke gevallen dus in kort geding.

4.6 Inzage van gegevens bij een derde (artikel 195a Rv)

Als laatste staan we stil bij een andere belangrijke wijziging in het inzage-recht. In artikel 195a Rv is de bestendige praktijk⁹³ verankerd dat ook jegens een derde aanspraak op inzage kan worden gemaakt.⁹⁴ Met een derde wordt bedoeld: een partij die over bepaalde gegevens beschikt, maar geen partij is bij de rechtsbetrekking waarop de gegevens betrekking hebben.⁹⁵ Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een verzekeraar (inzage schadedossier), een telecomaandier (inzage communicatiedossiers), een bank (inzage kredietdossier) of een clouddienst (inzage clouddata). Als aan de vereisten van artikel 194 Rv is voldaan, dient de derde de inzage te verschaffen.⁹⁶ Die inzage kan zo nodig ook bij de rechter worden afgedwongen (artikel 195a Rv). Hoe dat procedureel dient te verlopen, is echter niet geheel duidelijk.⁹⁷ Wij denken dat de wetgever heeft bedoeld dat een inzageverzoek jegens een derde tijdens een lopende bodemprocedure bij de rechter moet plaatsvinden die ook de bodemprocedure inhoudelijk be-

handelt.⁹⁸ Er vindt dan een aparte verzoekschriftprocedure voor het inzageverzoek plaats, waarin zowel de derde als de wederpartij in de bodemprocedure belanghebben zijn; zij worden op grond van artikel 195a lid 2 Rv opgeroepen voor de mondelinge behandeling en mogen desgewenst een verzoekschrift indienen.⁹⁹

De parlementaire geschiedenis bevestigt dat de inzage jegens een derde ook bij wijze van voorlopige bewijsverrichting of in kort geding mogelijk is:

"Als de wederpartij of de derde niet aan het informatieverzoek wil meewerken of tussen partijen discussie ontstaat over de aanspraak op inzage, kan een partij het recht op inzage bij de rechter afdwingen via een verzoek om een voorlopige bewijsverrichting of in spoedeisende gevallen bij de voorzieningenrechter."¹⁰⁰ [curs. auteurs]

Hetzelfde volgt volgens ons uit de wet, namelijk uit de schakelbepaling van artikel 204 Rv, die in de wettelijke regeling over de voorlopige bewijsverrichtingen is opgenomen.

Wij kwamen in de rechtspraak (nog) niet veel voorbeelden van inzageverzoeken jegens derden tegen. We vonden wel enkele gevallen waarin het ging om een inzageverzoek jegens een derde dat als voorlopige bewijsverrichting was ingesteld. Bijvoorbeeld de beschikking van de Rechtbank Rotterdam van 4 maart 2026.¹⁰¹ De rechtbank ontving het verzoek zonder enig debat over of dat wel kon. Ook vonden wij één inzagevordering jegens een derde in kort geding. De voorzieningenrechter van de Rechtbank Midden-Nederland oordeelde op 26 maart 2026 dat een inzagevordering jegens een derde ook in kort geding kan worden ingesteld.¹⁰² De voorzieningenrechter lijkt dat vooral te baseren op de parlementaire geschiedenis¹⁰³ en, impliciet, een conclusie van A-G De Bock.¹⁰⁴ Artikel 204 Rv werd niet genoemd.

91 Rb. Amsterdam 4 maart 2026, ECLI:NL:RBAMS:2026:3482, r.o. 4.2.

92 Daarbij verdient opmerking (dat de Rechtbank Rotterdam eerder al een soortgelijk oordeel gaf, zie: Rb. Rotterdam 13 november 2025, ECLI:NL:RBROT:2025:13378, r.o. 4.12 en 4.13).

93 HR 10 juli 2015, ECLI:NL:HR:2015:1834, m.nt. M.J. Borgers & W.D.H. Asser (Schietincident Alphen a/d Rijn). Zie hierover ook het advies van de expertgroep Modernisering Burgerlijk Bewijsrecht: A. Hammerstein, R.H. de Bock & W.D.H. Asser, *Modernisering burgerlijk bewijsrecht. Advies van de expertgroep Modernisering Burgerlijk Bewijsrecht uitgebracht aan de Minister van Veiligheid en Justitie op 10 april 2017*, Den Haag: Boom Juridisch 2017, p. 42.

94 Zie over dit onderwerp ook: F.J.P. Lock, 'De Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht: wat er (niet) gaat veranderen', *TCR* 2024, afl. 3, par. 3.3; M. Huizingh, 'Het wie, wat, hoe en wanneer van het nieuwe inzage-recht', *TvPP* 2025/6, par. 6.4; A.N.L. de Hoogh, 'Een vereenvoudigd en gemoderniseerd bewijsrecht: wat er is veranderd', *VR* 2025/112.

95 Artikel 195a lid 1 Rv.

96 Artikel 195a lid 1 Rv.

97 Uit de parlementaire geschiedenis lijkt enerzijds te volgen dat een inzageverzoek jegens een derde in een lopende procedure moet worden ingesteld, zie: *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 54; *Kamerstukken II* 2021/22, 35 498, nr. 6 (Nota naar aanleiding van het Verslag), p. 53. Anderzijds lijkt daaruit te volgen dat jegens de derde juist een aparte procedure moet worden ingeleid, zie: *Kamerstukken II* 2021/22, 35 498, nr. 6 (Nota naar aanleiding van het Verslag), p. 53 en 54.

98 Dat lijkt ook de veronderstelling van Lock te zijn, zie: F.J.P. Lock, 'De Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht: wat er (niet) gaat veranderen', *TCR* 2024, afl. 3, par. 3.3.

99 *Kamerstukken II* 2021/22, 35 498, nr. 6 (Nota naar aanleiding van het Verslag), p. 54 en F.J.P. Lock, 'De Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht: wat er (niet) gaat veranderen', *TCR* 2024, afl. 3, par. 3.3.

100 *Kamerstukken II* 2019/20, 35 498, nr. 3 (MvT), p. 13.

101 Rb. Rotterdam 4 maart 2026, ECLI:NL:RBROT:2026:2588. Zie ook de in par. 4.5.2 genoemde uitspraak van de Rechtbank Den Haag. Daarin lijkt het ook te gaan om een voorlopige bewijsverrichting, maar die zaak is vanwege het voornemen tot het stellen van de prejudiciële vraag door de rechtbank aangehouden en nog niet inhoudelijk behandeld: Rb. Den Haag 1 mei 2026, ECLI:NL:RBDHA:2026:10389. Zie verder ook Rb. Midden-Nederland 15 april 2026, ECLI:NL:RBMNE:2026:2121. In deze uitspraak lijkt het eveneens te gaan om een voorlopige bewijsverrichting aangezien – naar het lijkt – geen bodemprocedure aanhangig is, maar het volgt niet met zoveel woorden uit de uitspraak.

102 Rb. Midden-Nederland 26 maart 2026, ECLI:NL:RBMNE:2026:1355.

103 De voorzieningenrechter verwijst overigens naar een andere passage uit de parlementaire geschiedenis dan wij hiervoor aanhaalden, zie: Rb. Midden-Nederland 26 maart 2026, ECLI:NL:RBMNE:2026:1355, r.o. 4.2.

104 Zie voor de verwijzing: Rb. Midden-Nederland 26 maart 2026, ECLI:NL:RBMNE:2026:1355, r.o. 4.2. Zie voor de bedoelde conclusie: concl. A-G De Bock 12 september 2025, ECLI:NL:PHR:2025:996, punt 5.7.

5. Afsluiting

We bespraken de toepassing van het nieuwe bewijsrecht, dat sinds 1 januari 2025 geldt, aan de hand van drie hoofdthema's: de bewijsverzameling, de actieve rol van de rechter en het inzagerecht. We deden dat op basis van de door ons gevonden jurisprudentie en onze gesprekken met ervaren rechters over hun ervaring met het nieuwe bewijsrecht. Een stellige conclusie kunnen we op die basis niet trekken, daarvoor is het nog te vroeg, maar de indruk die we kregen, is dat het nieuwe bewijsrecht in de praktijk geen fundamentele veranderingen teweeg heeft gebracht, wel subtiele. Als we echter met enige afstand naar die subtiele veranderingen kijken, worden wel bepaalde lijnen zichtbaar. Eén daarvan is dat het vroegtijdig verzamelen en in het geding brengen van bewijs steeds belangrijker wordt. Gaat een partij niet voor aanvang van de bodemprocedure over tot een (voorlopige) bewijsverrichting, dan is die kans waarschijnlijk verkeken (artikel 196 lid 1 Rv). En brengt een partij niet aanstonds de relevante informatie in het geding, dan is zij voor de gevolgen daarvan overgeleverd aan wat de rechter geraden acht (artikel 111 lid 3 jo. artikel 120 lid 4 c.q. artikel 128 lid 5 Rv). Daarbij past een andere lijn die zichtbaar is, namelijk dat partijen door het nieuwe bewijsrecht meer kansen hebben om vroegtijdig informatie te verzamelen, bijvoorbeeld doordat zij buitengerechtelijk aanspraak op inzage kunnen maken, en de wederpartij of derde in beginsel gehouden is daaraan mee te werken (artikel 194 Rv), een druk die in de praktijk merkbaar is. Een derde zichtbare lijn is dat de rechter geacht wordt actief te zijn in zijn regiefunctie en de toepassing van de nieuwe regels van het bewijsrecht, ten behoeve van de waarheidsvinding en een efficiënte procesgang. De introductie van het nieuwe artikel 24 lid 2 Rv helpt om rechters die hierin nog aarzelend zijn, over de streep te trekken. Van nog meer afstand beschouwd, zien we dat deze lijnen in dezelfde richting gaan als de bredere beweging die al jaren geleden op gang is gebracht en die eerlijke en efficiënte procedures ten doel heeft, met rechtvaardige uitspraken gebaseerd op een juiste vaststelling van feiten. De wet draagt aan die beweging bij, en versterkt deze. Zo bezien, bereikt zij dus haar doel.